www.edcbmj.ir e-ISSN: 2345-5284

Education Strategies in Medical Sciences (ESMS)

Journal homepage: www.edcbmj.ir/en e-ISSN: 2345-5284

Baqiyatallah University of Medical Sciences

Analyzing the Status and Outcomes of the Educational Departments Climate in Islamic Azad University of Medical Sciences

Jafar Hosseinpour[1] Hamidreza Arasteh[2*], Kamran Mohammad Khani [3]

[1]*PhD student in Higher Education Management, Science and Research branch، Islamic Azad University, Tehran ,Iran*

[2] *Professor , Department of Educational Administration, Faculty of Psychology and Education, Kharazmi University, Tehran, Iran*

[3] *Professor, Department of Higher Education Management, Science and Research branch، Islamic Azad University, Tehran ,Iran*

**Corresponding author: Hamidreza Arasteh, Professor , Department of Educational Administration, Faculty of Psychology and Education, Kharazmi University, Tehran, Iran.email: arasteh@khu.ac.ir*

Article Info

Keywords: *Educational group climate, Organizational climate , Organizational consequences, Medical sciences, Islamic Azad University*

Abstract

Introduction: The climate of educational groups is a key factor affecting academic performance, motivation, and interpersonal relationships in universities. This study aimed to assess the current status and consequences of educational departments climate in Islamic Azad University of Medical Sciences.

Methods: The type of research was a sequential mixed data type with an exploratory approach, which in terms of nature included meta-synthesis/Delphi stages in the qualitative part and descriptive with survey/correlation stages in the quantitative part. The statistical population in the qualitative part and meta-synthesis stage included all theoretical foundations and related background of domestic and foreign databases, and in the Delphi stage, 20 participants [experts] were selected by purposive non-random sampling method; also, in the quantitative part, the statistical population was all employees of the universities of medical sciences of Islamic Azad University, of which 254 respondents were selected by stratified random sampling method. The data collection method in the qualitative part and meta-synthesis stage was a systematic review of the literature, and in the Delphi stage, a worksheet, and also in the quantitative part, a 60-item researcher-made questionnaire taken from the qualitative part for internal validity and a 34-item questionnaire for assessing the validity of the model. In the qualitative part and in both stages, as well as in the quantitative part, validity and reliability were examined, and the results indicated the validity and reliability of the research tools. The data analysis method in the qualitative part and the meta-synthesis stage was systematic analysis, and in the Delphi stage, the Kendall agreement coefficient, and in the quantitative part, it included descriptive and inferential statistics [confirmatory factor analysis and one-sample t-test], with SPSS-V23, and Smart Pls-V3 software.

Results: Results indicated that the educational group climate was perceived as suboptimal. Significant differences were found among the components of perceived group climate. Furthermore, negative climate was linked to reduced job satisfaction, lower motivation, limited professional interactions, and decreased psychological well-being.

Conclusion: The results of the status of group climate requires managerial interventions, structural reforms, and enhanced interpersonal competencies to improve educational effectiveness and academic quality.

Copyright © 2020, Education Strategies in Medical Sciences (ESMS). This is an open-access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License (http://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/) which permits copy and redistribute the material just in noncommercial usages, provided the original work is properly cited.

[Downloaded from edcbmj.ir on 2026-11-06]

مجله راهبردهای آموزش در علوم پزشکی
دوره ۱۹، شماره ۲، ۱۴۰۵
صفحات: ۲۴-۱۶

ارزیابی وضعیت جو گروه‌های آموزشی دانشگاه‌های علوم پزشکی: مورد؛ دانشگاه آزاد اسلامی

جعفر حسین پور[۱]، حمیدرضا آراسته*[۲] ، کامران محمد خانی [۳]

۱ دانشجوی دکتری تخصصی مدیریت آموزش عالی، واحد علوم و تحقیقات، دانشگاه آزاد اسلامی ،تهران، ایران
۲ استاد ، گروه مدیریت آموزشی ، روانشناسی و علوم تربیتی ، دانشگاه خوارزمی تهران ، ایران
۳ استاد، گروه مدیریت آموزش عالی ، واحد علوم و تحقیقات ، دانشگاه آزاد اسلامی ، تهران ، ایران

* نویسنده مسوول: حمیدرضا آراستهو استاد ، گروه مدیریت آموزشی ، روانشناسی و علوم تربیتی ، دانشگاه خوارزمی تهران ، ایران
ایمیل:arasteh@khu.ac.ir

چکیده

مقدمه: جوّ گروه‌های آموزشی از عوامل مؤثر بر عملکرد علمی، انگیزش و تعاملات بین‌فردی در دانشگاه‌هاست. پژوهش حاضر با هدف بررسی وضعیت جوّ گروه‌های آموزشی و پیامدهای آن در دانشگاه‌های علوم پزشکی دانشگاه آزاد اسلامی انجام شد.

روش‌ها: نوع پژوهش به لحاظ نوع داده آمیخته متوالی با رویکرد اکتشافی بود که به لحاظ ماهیت در بخش کیفی شامل مراحل فراترکیب/دلفی و در بخش کمی توصیفی با مراحل پیمایشی/همبستگی بود. جامعه آماری در بخش کیفی و مرحله فراترکیب کلیه مبانی نظری و پیشینه مرتبط پایگاه‌های داده داخلی و خارجی[۵۰ سال اخیر] و در مرحله دلفی ۲۰ مشارکت‌کننده [خبره[با روش نمونه‌گیری غیر تصادفی هدفمند انتخاب شدند؛ همچنین در بخش کمی جامعه آماری کلیه کارکنان دانشگاه های علوم پزشکی دانشگاه آزاد اسلامی بودند که ۲۵۴ پاسخ‌دهنده با روش نمونه‌گیری تصادفی طبقه‌ای انتخاب شدند. روش گردآوری داده‌ها در بخش کیفی و مرحله فراترکیب مرور سیستماتیک ادبیات و در مرحله دلفی کاربرگ بود و همچنین در بخش کمی پرسشنامه محقق ساخته ۶۰ گویه‌ای برگرفته از بخش کیفی برای اعتبار درونی و پرسشنامه ۳۴ گویه ای برای سنجش اعتبار مدل بود. در بخش کیفی و در هردو مرحله و همین‌طور در بخش کمی روایی و پایایی موردبررسی قرار گرفت که نتایج بیانگر روا و پایا بودن ابزارهای پژوهش بود. روش تجزیه‌وتحلیل داده‌ها در بخش کیفی و مرحله فراترکیب، تحلیل سیستماتیک و در مرحله دلفی ضریب توافق کندال بود و در بخش کمی نیز شامل آمار توصیفی و استنباطی [تحلیل عاملی تأییدی و تی تک نمونه‌ای]، با نرم‌افزارهای ، SPSS-V23 و Smart Pls-V3 بود.

یافته‌ها: یافته‌ها نشان داد جوّ گروه‌ها در سطحی پایین‌تر از حد مطلوب قرار دارد. تفاوت معناداری میان مؤلفه‌های مختلف جوّ درک‌شده وجود داشت. همچنین مشخص شد که جوّ نامطلوب تأثیر منفی بر رضایت شغلی، تعاملات حرفه‌ای، انگیزش تحصیلی و سلامت روانی اعضا دارد.

نتیجه‌گیری: نتایج پژوهش نشان داد که وضعیت موجود جوّ گروه‌های آموزشی نیازمند مداخلات مدیریتی، بازطراحی ساختارها و ارتقاء مهارت‌های بین‌فردی است تا بتوان از طریق آن، اثربخشی علمی و کیفیت آموزش را ارتقاء بخشید.

واژگان کلیدی: جوّ گروه آموزشی،جو سازمانی ، پیامدهای سازمانی، علوم پزشکی، دانشگاه آزاد اسلامی

[Downloaded from edcbmj.ir on 2026-11-06]

مقدمه

تحولات پرشتاب علمی، فناورانه و اجتماعی در دهه‌های اخیر، دانشگاه‌ها را با چالش‌هایی اساسی مواجه ساخته است که نه‌تنها در حوزه‌های آموزشی و پژوهشی، بلکه در ابعاد سازمانی، فرهنگی و ساختاری نیز تأثیرگذار بوده‌اند. یکی از مهم‌ترین مؤلفه‌های اثرگذار در موفقیت یا ناکامی نهادهای آموزش عالی، جو حاکم بر گروه‌های آموزشی است؛ چراکه گروه‌های آموزشی به‌مثابه سلول‌های بنیادین دانشگاه، بستر اصلی فرایندهای یاددهی-یادگیری، تولید دانش، و تعامل علمی بین اعضای هیئت‌علمی و دانشجویان را شکل می‌دهند[۱] در این میان، جو گروه آموزشی به‌عنوان ادراک جمعی اعضای گروه از الگوهای غالب تعامل، ساختار قدرت، حمایت مدیریتی، اعتماد متقابل و فضای ارتباطی، نقشی بنیادین در بهزیستی شغلی استادان، انگیزش یادگیری دانشجویان، و تحقق اهداف آموزشی ایفا می‌کند[۲]. پژوهش‌ها نشان داده‌اند که جو مثبت گروه‌های آموزشی می‌تواند سبب افزایش رضایت شغلی[۱] تعهد سازمانی[۳] ، خلاقیت و نوآوری [۴] ، و مشارکت فعال دانشجویان در فرایند یادگیری شود [۵].

دانشگاه آزاد اسلامی، به‌عنوان یکی از بزرگ‌ترین نهادهای آموزش عالی در کشور، سهم قابل‌توجهی در تربیت نیروهای متخصص علوم پزشکی دارد. با توجه به ساختار گسترده و تنوع فرهنگی، اداری و مدیریتی در این دانشگاه، بررسی وضعیت جو گروه‌های آموزشی در واحدهای علوم پزشکی آن، می‌تواند زمینه‌ساز بهبود کارکرد آموزشی، افزایش بهره‌وری اعضای هیئت‌علمی، و ارتقاء کیفیت آموزش شود[۶].

جو گروه‌های آموزشی از ابعاد و مؤلفه‌های متعددی تشکیل شده است. از جمله این مؤلفه‌ها می‌توان به روحیه گروهی، صمیمیت، مراعات، ملاحظه‌گری، نفوذ و پویایی، تأکید بر تولید، مزاحمت و فاصله‌گیری اشاره کرد [۲]این ابعاد می‌توانند در تعاملات اعضا، نوع رهبری، نحوه تصمیم‌گیری و میزان خلاقیت و پویایی آموزشی تأثیرگذار باشند. در پژوهش‌های متعددی، رابطه بین جو گروه آموزشی و پیامدهایی مانند فرسودگی شغلی [۷] سکوت سازمانی[۸] ، رضایت شغلی [۶]انگیزش تحصیلی [۶]و اعتماد حرفه‌ای[۴] مورد بررسی قرار گرفته و اهمیت این مفهوم به اثبات رسیده است.

با این حال، بخش قابل توجهی از این پژوهش‌ها یا به‌صورت موضوع‌محور به بررسی یکی از پیامدهای جو گروه آموزشی پرداخته‌اند، یا صرفاً به تحلیل برخی عوامل تأثیرگذار بر آن بسنده کرده‌اند[۶]. مطالعه پیشینه پژوهش‌های داخلی نشان می‌دهد که در حوزه علوم پزشکی، گرچه مطالعاتی در زمینه جو سازمانی[۹, ۱۰] یا جو آموزشی [۱۱] انجام شده، اما تمرکز عمده این تحقیقات بر روی بیمارستان‌ها یا ساختارهای کلان سازمانی بوده و کمتر به سطوح میانی نظیر گروه‌های آموزشی پرداخته‌اند. از طرفی، پژوهش‌هایی نیز به شناسایی عوامل اثرگذار بر جو گروه‌های آموزشی پرداخته‌اند که شامل عوامل مدیریتی [سبک رهبری، ویژگی‌های شخصیتی مدیران، خطمشی‌ها]، عوامل فرهنگی و اجتماعی [اعتماد، تعامل، شفافیت]، و عوامل ساختاری [اندازه سازمان، موقعیت اقتصادی، عدالت سازمانی ادراک‌شده] می‌شود[۶, ۱۲, ۱۳] . پیشینه پژوهش‌های خارجی نیز مؤید آن است که جو گروه‌های آموزشی به‌شدت تحت تأثیر مؤلفه‌هایی نظیر روابط بین‌فردی[۱۴] ،رهبری آموزشی [۱۴]، تعاملات اجتماعی[۳] و تنوع فرهنگی[۳] قرار دارد. این پژوهش‌ها اغلب با استفاده از رویکرد کیفی و مصاحبه‌های عمیق، به واکاوی معنای ادراک‌شده از جو گروهی توسط استادان و دانشجویان پرداخته‌اند و تأکید دارند که جو مثبت می‌تواند زمینه‌ساز یادگیری عمیق‌تر، نوآوری آموزشی، افزایش رضایت و انگیزش در میان اعضا شود [۴].

به‌نظر می‌رسد که در بافت بومی دانشگاه آزاد اسلامی، به‌ویژه در واحدهای علوم پزشکی، هنوز تحلیل جامع و دقیقی از وضعیت جو گروه‌های آموزشی صورت نگرفته است. پیچیدگی ساختار اداری، تنوع رشته‌ها، تفاوت‌های اقلیمی و فرهنگی در واحدهای مختلف، و نبود رویکرد یکپارچه مدیریتی در برخی موارد، موجب می‌شود که جو گروهی در این دانشگاه نیازمند بررسی‌های دقیق‌تری باشد. ارزیابی وضعیت موجود، نه‌تنها امکان شناسایی نقاط ضعف و قوت ساختاری و رفتاری گروه‌های آموزشی را فراهم می‌کند، بلکه می‌تواند بستری برای مداخلات مدیریتی، طراحی سیاست‌های انگیزشی و ارتقاء کیفیت آموزشی در سطح ملی باشد.

افزون بر این، تحلیل وضعیت جو گروه‌های آموزشی می‌تواند پاسخی به چالش‌هایی همچون کاهش انگیزه استادان، فرسودگی شغلی، فقدان همکاری بین‌رشته‌ای، و شکاف‌های ارتباطی بین اعضای هیئت‌علمی و مدیران آموزشی باشد[۱۱] شناسایی دقیق مؤلفه‌های جو مثبت یا منفی، می‌تواند مبنایی برای طراحی مداخلات سیاستی، برنامه‌های توانمندسازی، و بسته‌های آموزشی در جهت بهبود کیفیت عملکرد گروه‌های آموزشی قرار گیرد. پژوهش حاضر با هدف ارزیابی وضعیت جو گروه‌های آموزشی در واحدهای علوم پزشکی دانشگاه آزاد اسلامی طراحی شده است. این پژوهش با بهره‌گیری از مدل‌های نظری معتبر [از جمله مدل هالپین و کرافت و مدل محیط یادگیری گو و همکاران، و با تکیه بر چارچوب مفهومی تدوین‌شده در بخش مبانی نظری، به بررسی میزان تحقق ابعاد مختلف جو گروهی در گروه‌های آموزشی علوم پزشکی می‌پردازد. در این مسیر، از داده‌های گردآوری‌شده از

[Downloaded from edcbmj.ir on 2026-11-06]

استادان گروه‌های آموزشی استفاده شده و تحلیل داده‌ها با روش‌های آماری پیشرفته انجام خواهد شد. نتایج این پژوهش می‌تواند به سیاست‌گذاران و مدیران دانشگاهی در تدوین راهبردهای آموزشی و مدیریتی مؤثر کمک کند و زمینه بهبود کیفیت آموزش و ارتقای عملکرد علمی دانشگاه‌ها را فراهم سازد.

روش‌ها

پژوهش حاضر با هدف ارزیابی وضعیت جوّ گروه‌های آموزشی در دانشگاه‌های علوم پزشکی وابسته به دانشگاه آزاد اسلامی انجام شده و در زمره مطالعات توصیفی-تحلیلی قرار می‌گیرد. این پژوهش از نظر هدف، در گروه تحقیقات کاربردی بوده و از منظر نوع داده‌ها، مبتنی بر رویکرد کمّی است. داده‌ها به‌صورت میدانی گردآوری شده و تحلیل آن‌ها در چارچوب مدل مفهومی پژوهش انجام گرفته است.

جامعه آماری پژوهش را کلیه اعضای هیئت علمی شاغل در گروه‌های آموزشی دانشکده‌های علوم پزشکی دانشگاه آزاد اسلامی شهر تهران تشکیل دادند. این دانشگاه‌ها شامل شش واحد اصلی [شمال، جنوب، مرکز، شرق، غرب و علوم تحقیقات] بوده که متناسب با ساختار آن‌ها، روش نمونه‌گیری تصادفی طبقه‌ای اتخاذ گردید. در هر واحد دانشگاهی، ۴۳ نفر از اعضای هیئت علمی به‌صورت تصادفی خوشه ای مرحله ای انتخاب شدند و در مجموع، ۲۵۶ پرسشنامه توزیع شد. پس از حذف دو پرسشنامه ناقص، داده‌های حاصل از ۲۵۴ پاسخ معتبر مورد تحلیل آماری قرار گرفت. ابزار گردآوری داده‌ها، پرسشنامه محقق‌ساخته‌ای بود که با تکیه بر یافته‌های بخش کیفی پژوهش و اجماع نظری حاصل از تکنیک دلفی طراحی شده بود. این پرسشنامه شامل ۶۰ گویه بسته‌پاسخ با طیف لیکرت پنج‌درجه‌ای [از خیلی زیاد تا خیلی کم] بود که ابعاد مختلف جوّ گروهی ازجمله روحیه کار گروهی، جوشش، صمیمیت، مراعات، ارتباطات، اثرگذاری، تأکید بر بروندادها، مشارکت، و پیامدهای مدیریتی، آموزشی، ساختاری، هیئت علمی و دانشجویی را ارزیابی می‌کرد. برای سنجش روایی ابزار از روش‌های متعددی بهره گرفته شد. روایی محتوایی پرسشنامه از طریق نظر ۲۰ خبره علمی و اجرایی و محاسبه شاخص CVR و CVI بررسی شد. نتایج نشان داد که کلیه گویه‌ها از روایی مناسب برخوردارند [مقدار CVI بیش از ۰.۷۹ و CVR بالاتر از ۰.۶۲]. همچنین، روایی سازه با روش تحلیل عاملی تأییدی بررسی شد و تمامی شاخص‌های سنجش برازش مدل ازجملهAVE ، MSVو ASV در سطح مطلوب قرار داشتند. پایایی ابزار نیز با محاسبه ضرایب آلفای کرونباخ، پایایی ترکیبی [CR] و اومگای مک‌دونالد برای تمام ابعاد بالاتر از ۰.۷ به‌دست آمد که نشان‌دهنده پایایی بالای پرسشنامه بود. تحلیل داده‌ها با استفاده از نرم‌افزار SPSS نسخه ۲۳ انجام شد. در سطح آمار توصیفی، برای توصیف مشخصات جمعیت‌شناختی پاسخ‌دهندگان [سن، جنسیت، تحصیلات و سابقه کاری] و توزیع متغیرهای اصلی از میانگین، انحراف معیار، چولگی و کشیدگی استفاده گردید. در سطح آمار استنباطی، با بهره‌گیری از آزمون t تک‌نمونه‌ای، وضعیت هر یک از مؤلفه‌های مدل جوّ گروهی با مقدار معیار [میانگین نظری] مورد مقایسه قرار گرفت تا نقاط قوت و ضعف وضعیت موجود مشخص گردد. همچنین، برای سنجش همبستگی مؤلفه‌ها از آزمون‌های همبستگی پیرسون و تحلیل عاملی تأییدی با نرم‌افزار SmartPLS استفاده شد.

یافته‌ها

تحولات پرشتاب علمی، فناورانه و اجتماعی در دهه‌های اخیر، دانشگاه‌ها را با چالش‌هایی اساسی مواجه ساخته است که نه‌تنها در حوزه‌های آموزشی و پژوهشی، بلکه در ابعاد سازمانی، فرهنگی و ساختاری نیز تأثیرگذار بوده‌اند. یکی از مهم‌ترین مؤلفه‌های اثرگذار در موفقیت یا ناکامی نهادهای آموزش عالی، جو حاکم بر گروه‌های آموزشی است؛ چراکه گروه‌های آموزشی به‌مثابه سلول‌های بنیادین دانشگاه، بستر اصلی فرایندهای یاددهی-یادگیری، تولید دانش، و تعامل علمی بین اعضای هیئت‌علمی و دانشجویان را شکل می‌دهند[۱] در این میان، جو گروه آموزشی به‌عنوان ادراک جمعی اعضای گروه از الگوهای غالب تعامل، ساختار قدرت، حمایت مدیریتی، اعتماد متقابل و فضای ارتباطی، نقشی بنیادین در بهزیستی شغلی استادان، انگیزش یادگیری دانشجویان، و تحقق اهداف آموزشی ایفا می‌کند[۲]. پژوهش‌ها نشان داده‌اند که جو مثبت گروه‌های آموزشی می‌تواند سبب افزایش رضایت شغلی[۱] تعهد سازمانی[۳] ، خلاقیت و نوآوری [۴] ، و مشارکت فعال دانشجویان در فرایند یادگیری شود [۵].

دانشگاه آزاد اسلامی، به‌عنوان یکی از بزرگ‌ترین نهادهای آموزش عالی در کشور، سهم قابل‌توجهی در تربیت نیروهای متخصص علوم پزشکی دارد. با توجه به ساختار گسترده و تنوع فرهنگی، اداری و مدیریتی در این دانشگاه، بررسی وضعیت جو

[Downloaded from edcbmj.ir on 2026-11-06]

گروه‌های آموزشی در واحدهای علوم پزشکی آن، می‌تواند زمینه‌ساز بهبود کارکرد آموزشی، افزایش بهره‌وری اعضای هیئت‌علمی، و ارتقاء کیفیت آموزش شود[۶].

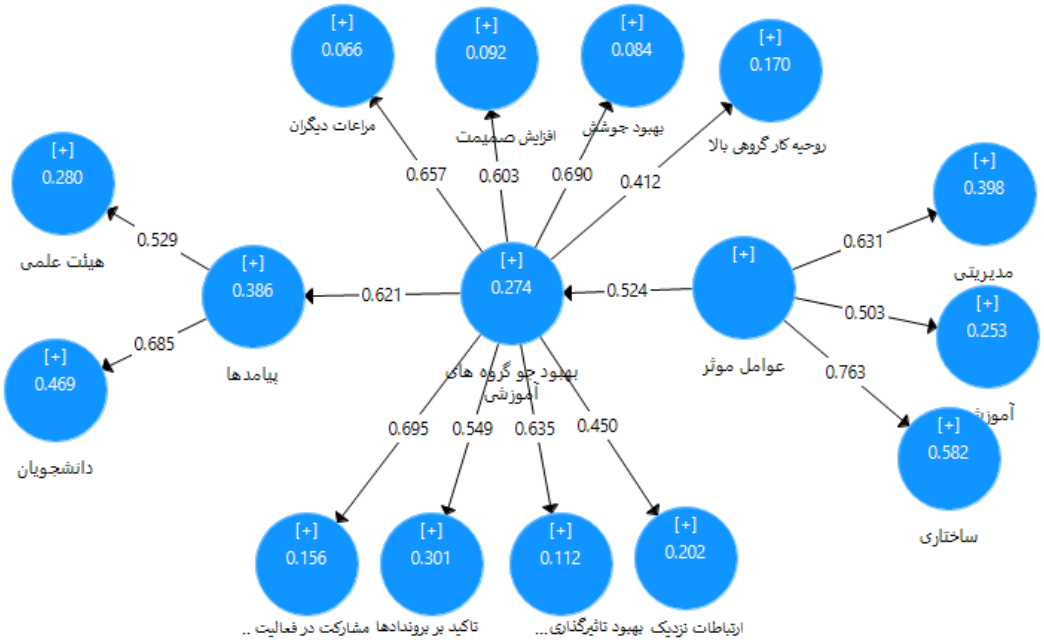
جو گروه‌های آموزشی از ابعاد و مؤلفه‌های متعددی تشکیل شده است. از جمله این مؤلفه‌ها می‌توان به روحیه گروهی، صمیمیت، مراعات، ملاحظه‌گری، نفوذ و پویایی، تأکید بر تولید، مزاحمت و فاصله‌گیری اشاره کرد [۲]این ابعاد می‌توانند در تعاملات اعضا، نوع رهبری، نحوه تصمیم‌گیری و میزان خلاقیت و پویایی آموزشی تأثیرگذار باشند. در پژوهش‌های متعددی، رابطه بین جو گروه آموزشی و پیامدهایی مانند فرسودگی شغلی [۷] سکوت سازمانی[۸] ، رضایت شغلی [۶]انگیزش تحصیلی [۶]و اعتماد حرفه‌ای[۴] مورد بررسی قرار گرفته و اهمیت این مفهوم به اثبات رسیده است.

با این حال، بخش قابل توجهی از این پژوهش‌ها یا به‌صورت موضوع‌محور به بررسی یکی از پیامدهای جو گروه آموزشی پرداخته‌اند، یا صرفاً به تحلیل برخی عوامل تأثیرگذار بر آن بسنده کرده‌اند[۶]. مطالعه پیشینه پژوهش‌های داخلی نشان می‌دهد که در حوزه علوم پزشکی، گرچه مطالعاتی در زمینه جو سازمانی[۹, ۱۰] یا جو آموزشی [۱۱] انجام شده، اما تمرکز عمده این تحقیقات بر روی بیمارستان‌ها یا ساختارهای کلان سازمانی بوده و کمتر به سطوح میانی نظیر گروه‌های آموزشی پرداخته‌اند. از طرفی، پژوهش‌هایی نیز به شناسایی عوامل اثرگذار بر جو گروه‌های آموزشی پرداخته‌اند که شامل عوامل مدیریتی [سبک رهبری، ویژگی‌های شخصیتی مدیران، خطمشی‌ها]، عوامل فرهنگی و اجتماعی [اعتماد، تعامل، شفافیت]، و عوامل ساختاری [اندازه سازمان، موقعیت اقتصادی، عدالت سازمانی ادراک‌شده] می‌شود[۶, ۱۲, ۱۳] . پیشینه پژوهش‌های خارجی نیز مؤید آن است که جو گروه‌های آموزشی به‌شدت تحت تأثیر مؤلفه‌هایی نظیر روابط بین‌فردی[۱۴] ،رهبری آموزشی [۱۴]، تعاملات اجتماعی[۳] و تنوع فرهنگی[۳] قرار دارد. این پژوهش‌ها اغلب با استفاده از رویکرد کیفی و مصاحبه‌های عمیق، به واکاوی معنای ادراک‌شده از جو گروهی توسط استادان و دانشجویان پرداخته‌اند و تأکید دارند که جو مثبت می‌تواند زمینه‌ساز یادگیری عمیق‌تر، نوآوری آموزشی، افزایش رضایت و انگیزش در میان اعضا شود [۴].

به‌نظر می‌رسد که در بافت بومی دانشگاه آزاد اسلامی، به‌ویژه در واحدهای علوم پزشکی، هنوز تحلیل جامع و دقیقی از وضعیت جو گروه‌های آموزشی صورت نگرفته است. پیچیدگی ساختار اداری، تنوع رشته‌ها، تفاوت‌های اقلیمی و فرهنگی در واحدهای مختلف، و نبود رویکرد یکپارچه مدیریتی در برخی موارد، موجب می‌شود که جو گروهی در این دانشگاه نیازمند بررسی‌های دقیق‌تری باشد. ارزیابی وضعیت موجود، نه‌تنها امکان شناسایی نقاط ضعف و قوت ساختاری و رفتاری گروه‌های آموزشی را فراهم می‌کند، بلکه می‌تواند بستری برای مداخلات مدیریتی، طراحی سیاست‌های انگیزشی و ارتقاء کیفیت آموزشی در سطح ملی باشد.

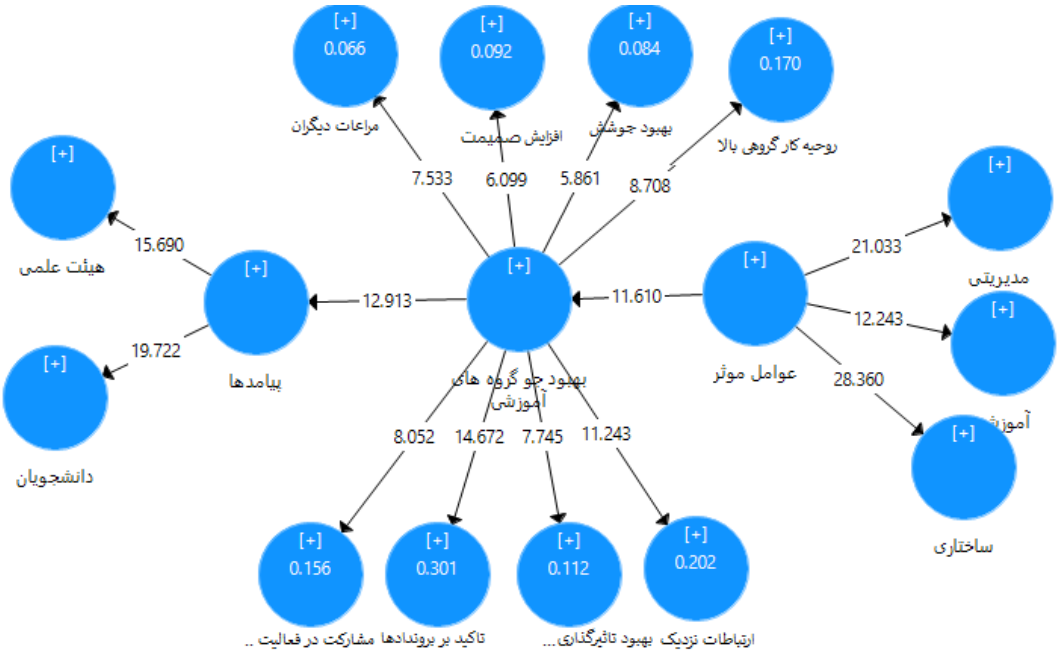
افزون بر این، تحلیل وضعیت جو گروه‌های آموزشی می‌تواند پاسخی به چالش‌هایی همچون کاهش انگیزه استادان، فرسودگی شغلی، فقدان همکاری بین‌رشته‌ای، و شکاف‌های ارتباطی بین اعضای هیئت‌علمی و مدیران آموزشی باشد[۱۱] شناسایی دقیق مؤلفه‌های جو مثبت یا منفی، می‌تواند مبنایی برای طراحی مداخلات سیاستی، برنامه‌های توانمندسازی، و بسته‌های آموزشی در جهت بهبود کیفیت عملکرد گروه‌های آموزشی قرار گیرد. پژوهش حاضر با هدف ارزیابی وضعیت جو گروه‌های آموزشی در واحدهای علوم پزشکی دانشگاه آزاد اسلامی طراحی شده است. این پژوهش با بهره‌گیری از مدل‌های نظری معتبر [از جمله مدل هالپین و کرافت و مدل محیط یادگیری گو و همکاران، و با تکیه بر چارچوب مفهومی تدوین‌شده در بخش مبانی نظری، به بررسی میزان تحقق ابعاد مختلف جو گروهی در گروه‌های آموزشی علوم پزشکی می‌پردازد. در این مسیر، از داده‌های گردآوری‌شده از استادان گروه‌های آموزشی استفاده شده و تحلیل داده‌ها با روش‌های آماری پیشرفته انجام خواهد شد. نتایج این پژوهش می‌تواند به سیاست‌گذاران و مدیران دانشگاهی در تدوین راهبردهای آموزشی و مدیریتی مؤثر کمک کند و زمینه بهبود کیفیت آموزش و ارتقای عملکرد علمی دانشگاه‌ها را فراهم سازد.

[Downloaded from edcbmj.ir on 2026-11-06]

شکل ۱- اعتبار درونی مدل بهبود جوّ گروه‌های آموزشی دانشگاه های علوم پزشکی در دانشگاه آزاد اسلامی در حالت بار عاملی

همان طور که در شکل فوق ملاحظه می شود بار عاملی برای تمامی مولفه ها و شاخص‌ها بالاتر از ۰/۴ است که بیانگر قابل قبول بودن تبیین شاخص‌ها برای هر یک از مؤلفه‌ها و مؤلفه‌ها برای هر یک از ابعاد است. در شکل زیر هم ضرایب معناداری تی مدل آورده شده است.

شکل ۲- اعتبار درونی مدل بهبود جوّ گروه‌های آموزشی دانشگاه های علوم پزشکی در دانشگاه آزاد اسلامی در حالت معناداری ضرایب

همان طور که در شکل فوق قابل مشاهده است ضریب معناداری تی برای هر یک از شاخص‌ها و مؤلفه‌ها بالاتر از ۲/۵۸ شده است و لذا با ۹۹ درصد اطمینان همه شاخص‌های برای هر یک از مؤلفه‌ها و مؤلفه‌ها برای هر یک از ابعاد تأیید می شود و هیچ شاخص و مؤلفه‌ای نیاز به حذف شدن ندارد. شاخص ضریب تعیین $[R^2)$ متغیرهای وابسته: ضریب R^2 مربوط به متغیرهای پنهان درون‌زا [وابسته] است و تأثیر یک متغیر مستقل بر یک متغیر وابسته را نشان می‌دهد که سه مقدار ۰/۱۹، ۰/۳۳ و ۰/۶۷ به عنوان مقدار ملاک برای مقادیر ضعیف، متوسط و قوی R^2 در نظر گرفته می‌شوند. مقدار $R^{۲}$ برای همه مولفه ها در وضعیت

[Downloaded from edcbmj.ir on 2026-11-06]

قابل قبولی محاسبه شده است.داین مدل شامل سه بعد اصلی [جوّ گروهی، عوامل اثرگذار، و پیامدها] با مؤلفه‌ها و شاخص‌های مرتبط است که از طریق مراحل فراترکیب و دلفی، و آزمون‌های کمی متعدد طراحی و اعتبارسنجی شده‌اند.

در مجموع، ارزیابی وضعیت مؤلفه‌ها نشان می‌دهد که علی‌رغم شناسایی دقیق ساختارهای نظری مؤثر بر جوّ گروه‌های آموزشی، سطح تحقق آن‌ها در دانشگاه‌های علوم پزشکی وابسته به دانشگاه آزاد اسلامی در حد متوسط است. یافته‌ها دلالت بر این دارند که برای ارتقاء جوّ گروهی، نه‌تنها باید به مؤلفه‌های روان‌شناختی و بین‌فردی توجه شود، بلکه اصلاحات مدیریتی، ساختاری و آموزشی نیز ضرورت دارد. به‌ویژه، مؤلفه‌هایی که در تحلیل عاملی بار عاملی بالا و میانگین پایین دارند، می‌توانند به‌عنوان نقاط کانونی برای مداخله‌های توسعه‌ای در سیاست‌گذاری دانشگاهی هدف‌گذاری شوند.

بحث

با توجه به هدف پژوهش : شناسایی ابعاد، مؤلفه‌ها و شاخص‌های بهبود جوّ گروه‌های آموزشی دانشگاه‌های علوم پزشکی در دانشگاه آزاد اسلامی؛ یافته‌ها نشان داد که جوّ گروه‌های آموزشی در دانشگاه‌های علوم پزشکی دانشگاه آزاد اسلامی، ابعاد متعددی دارد که هر یک نقش تعیین‌کننده‌ای در ارتقاء کیفیت عملکرد گروه‌های آموزشی ایفا می‌کند. مدل ارائه‌شده در این مطالعه، متشکل از هشت مؤلفه اصلی است که هر یک از منظر روان‌شناختی، اجتماعی، سازمانی و آموزشی، می‌تواند به بهبود تعاملات، افزایش بهره‌وری و ارتقاء رضایت شغلی و تحصیلی منجر شود.

در مؤلفه «روحیه کار گروهی بالا»، نتایج پژوهش نشان داد که احساس تعهد، تعامل مستمر، انجام فعالیت‌های گروهی و لذت از حضور در گروه از ارکان اساسی تقویت روحیه مشارکت در گروه‌های آموزشی هستند. این مؤلفه با یافته‌های پژوهش هالپین و کرافت [۲]و نیز نتایج مطالعات محمودی و همکاران [۱۵]هم‌راستاست که بر اهمیت تعلق گروهی و فعالیت‌های تعاملی در گروه‌های دانشگاهی تأکید دارند.

مؤلفه «بهبود جوشش» نیز نشان داد که کیفیت عملکرد گروه‌ها، ارتباط مستقیمی با دقت، سرعت عمل، رفتار حرفه‌ای و انتقاد سازنده دارد. به‌ویژه، نکاتی چون عدم وقت‌کشی، ارائه نظرات متنوع و انگیزه‌ساز بودن محیط گروهی، نقشی اساسی در پویایی و کارآمدی گروه دارند. این مؤلفه با نتایج هالپین و کرافت [۲] و نیز مفاهیم «تبادل اجتماعی مثبت» در نظریه‌های سازمانی مطابقت دارد.

افزایش «صمیمیت» در گروه‌های آموزشی نیز، عاملی مهم در بهبود فضای عاطفی و ارتباطی گروه‌ها شناخته شد. تعاملات دوستانه، برگزاری فعالیت‌های غیررسمی، و حمایت‌های اجتماعی متقابل، موجب افزایش مشارکت و رضایت اعضا می‌شود. یافته‌های این مؤلفه، از نظر مفهومی با نظریه‌های نیازهای اجتماعی مازلو و پژوهش‌های داخلی و خارجی متعددی، مانند کارهای هالپین و کرافت [۲, ۱۶] همخوانی دارد.

از دیگر مؤلفه‌های کلیدی، «مراعات دیگران» و «ارتباطات نزدیک» بودند که نشان دادند نقش رفتار مدیران در ایجاد محیطی حامی، برابر و مشارکتی، بسیار مؤثر است. رفتار غیررسمی و در عین حال محترمانه، ایجاد احساس امنیت روانی و حذف فاصله قدرت میان اعضا و مدیر، از جمله ویژگی‌هایی است که در افزایش مشارکت و اعتماد نقش دارد. این یافته‌ها به‌ویژه با نظریات رهبری مشارکتی و سبک‌های ارتباطی گولمن[۱۷] هم‌راستا هستند.

مؤلفه‌های «تأثیرگذاری اعضای گروه»، «تأکید بر بروندادها» و «مشارکت در فعالیت‌ها» نیز به بعد سازمانی و انگیزشی جوّ گروهی اشاره دارند. نتایج نشان داد که مدیریت پویا، ایجاد حس نفوذ و اثرگذاری، پایش عملکرد، ارائه بازخورد و نیز پیشگیری از تحمیل کارهای غیرضروری، همگی در افزایش بهره‌وری و کاهش فرسودگی شغلی اعضا تأثیر دارند. این ابعاد نیز با مطالعات آونز، گولمن [۱۷]و پنتینن و همکاران [۱۳] پشتیبانی می‌شوند

افزون بر مؤلفه‌های جوّ گروهی، تحلیل یافته‌ها نشان داد که سه دسته عوامل اثرگذار در بهبود این جو نقش دارند: عوامل مدیریتی، آموزشی و ساختاری. عوامل مدیریتی شامل سبک رهبری، عدم تبعیض، شفافیت و حمایت مدیران است که با نظریه‌های رهبری تحولی و مطالعات صرامی و همکاران [۱۲] هم‌راستا بود. عوامل آموزشی مانند تدریس پژوهش‌محور و روش‌های گروهی، و عوامل ساختاری نظیر تخصص‌گرایی و ساختار غیرمتمرکز، نیز تأثیر مهمی در ایجاد بستری مناسب برای تقویت جوّ گروهی دارند.

از سوی دیگر، یافته‌ها نشان داد که بهبود جوّ گروهی، پیامدهای مثبتی برای دو گروه اصلی دارد: اعضای هیئت علمی و دانشجویان. در بعد اعضای هیئت علمی، عواملی

[Downloaded from edcbmj.ir on 2026-11-06]

چون افزایش نوآوری، تعهد، رضایت شغلی و اشتراک دانش تقویت می‌شود؛ در حالی که برای دانشجویان نیز پیشرفت تحصیلی، انگیزش، نشاط روانی و خودکارآمدی اجتماعی افزایش می‌یابد. این پیامدها با مطالعات معتبر بین‌المللی همچون اندرسون و همکاران [۳]، دی پائولو و موران [۴]، و همچنین پژوهش‌های داخلی مانند حسینی و همکاران [۱۸]هم‌خوان است.

در نهایت، ارزیابی اعتبار مدل طراحی‌شده در این پژوهش نیز نشان داد که مدل از روایی محتوایی، سازه‌ای و بیرونی مطلوبی برخوردار است. تحلیل‌های آماری همگی مؤید پایایی و قابلیت تعمیم این مدل هستند. همچنین تأیید مدل توسط خبرگان با استفاده از روش دلفی، موجب افزایش اعتبار تجربی و کاربردی مدل گردیده است.

نتیجه‌گیری

پژوهش حاضر با هدف ارزیابی وضعیت جوّ گروه‌های آموزشی در دانشگاه‌های علوم پزشکی دانشگاه آزاد اسلامی انجام شد و به طراحی و اعتبارسنجی مدلی جامع برای بهبود این جو منتهی گردید. یافته‌ها حاکی از آن است که جوّ گروهی، پدیده‌ای چندبعدی و متأثر از مؤلفه‌های روانی، رفتاری، مدیریتی و ساختاری است. بر این اساس، مدل نهایی پژوهش مشتمل بر هشت مؤلفه اصلی جوّ گروهی [روحیه کار گروهی، جوشش، صمیمیت، مراعات دیگران، ارتباطات نزدیک، نفوذ، تأکید بر بروندادها، مشارکت در فعالیت‌ها] و سه دسته عامل اثرگذار [مدیریتی، آموزشی، ساختاری] بود که هر یک با مجموعه‌ای از شاخص‌ها تعریف شد.

ارزیابی وضعیت مؤلفه‌های مدل نشان داد که سطح رضایت و کیفیت جوّ گروه‌ها در برخی ابعاد مطلوب، در برخی ابعاد متوسط و در برخی موارد نیازمند بهبود است. این یافته‌ها ضرورت برنامه‌ریزی هدفمند از سوی مدیران و سیاست‌گذاران دانشگاهی را گوشزد می‌کند.

همچنین، اعتبار مدل طراحی‌شده با استفاده از تحلیل عاملی تأییدی و شاخص‌های آماری [مانندAVE ، CR، آلفای کرونباخ] و تأیید محتوایی توسط خبرگان، در سطح مناسبی قرار گرفت؛ به‌گونه‌ای که می‌توان از آن به‌عنوان چارچوبی معتبر جهت ارزیابی و ارتقاء جوّ گروه‌های آموزشی بهره گرفت.

از سوی دیگر، تحلیل پیامدهای بهبود جوّ گروهی نشان داد که ارتقاء این جو می‌تواند منجر به افزایش تعهد، رضایت شغلی، نوآوری، انگیزش و سلامت روان در بین اعضای هیئت علمی و دانشجویان گردد؛ بنابراین، بهبود جوّ گروهی نه‌تنها هدفی انسانی و سازمانی است، بلکه راهبردی اساسی برای ارتقاء کیفیت آموزش، پژوهش و بهره‌وری نهادی به شمار می‌رود.

در مجموع، مدل به‌دست‌آمده در این پژوهش، با توجه به رویکرد تلفیقی [کیفی ـ کمی]، تحلیل دقیق ساختارهای درونی و بیرونی، و تأیید خبرگان، از قابلیت تعمیم و کاربرد بالایی برخوردار است و می‌تواند به‌عنوان ابزاری برای ارزیابی و مداخله در سطوح مختلف مدیریت آموزش عالی مورد استفاده قرار گیرد.

ملاحظات اخلاقی

این پژوهش با رعایت تمامی اصول اخلاق پژوهش انجام شده است. شرکت در مطالعه برای تمام افراد داوطلبانه بوده و پیش از جمع‌آوری داده‌ها، هدف پژوهش، محرمانه بودن اطلاعات، و امکان انصراف در هر مرحله برای شرکت‌کنندگان توضیح داده شد. همچنین، اطلاعات هویتی پاسخ‌دهندگان به‌صورت ناشناس و محرمانه نگهداری گردید و فقط برای اهداف علمی مورد استفاده قرار گرفت.

همچنین این مقاله با کد پایان نامه 1232489121928720290401628265580 دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات به ثبت رسیده است.

تضاد منافع

نویسندگان این مقاله اعلام می‌دارند که هیچ‌گونه تضاد منافع مالی، حرفه‌ای یا شخصی در ارتباط با این مطالعه وجود ندارد.

سپاسگزاری

بدین‌وسیله از تمامی اعضای محترم هیئت علمی و مدیران گروه‌های آموزشی دانشگاه‌های علوم پزشکی دانشگاه آزاد اسلامی که در مراحل مختلف پژوهش مشارکت داشتند، صمیمانه تشکر و قدردانی می‌گردد. همچنین، از اعضای محترم پانل دلفی و تمامی خبرگان علمی که با ارائه دیدگاه‌های ارزشمند خود در طراحی و اعتباربخشی مدل پژوهش نقش داشتند، سپاسگزاری می‌شود.

منابع

[Downloaded from edcbmj.ir on 2026-11-06]

١. Sheykholeslami A, Sharif, R., Poshtmakhi, T., Naghmeh,. The role of perceived classroom environment, academic optimism, and academic emotions in predicting students' school connectedness. Research in Educational Systems. 2021;15[52]:46-57[persian].

٢. Halpin AW, Croft DB. The organizational climate of schools. [No Title]. 1963.

٣. Guo J-P, Lv S, Wang S-C, Wei S-M, Guo Y-R, Yang L-Y. Reciprocal modeling of university students' perceptions of the learning environment, engagement, and learning outcome: A longitudinal study. Learning and Instruction. 2023;83:101692.

۴.Bamel UK, Paul H, Bamel N. Managing workplace diversity through organizational climate. Flexibility in Resource Management: Springer; 2018. p. 87-97.

۵. Mahdavi R, Rahimi. Predicting creativity and academic engagement of students based on classroom management components. Research in Medical Education,. 2021;13[3]:30-41. [persian]

۶. Mohtaram, Motaleh, , Sharareh,. Identifying students' educational needs based on social capital and its role in their perception of the educational climate with an emphasis on educational planning. Educational Planning Studies. 2019;8[15]:81-95. [persian]

٧. Roodsersy M, Daryadokht, , Salehi, , Haghighi,. The relationship between job burnout and perceived organizational climate in nurses working in the educational-therapeutic centers of Iran University of Medical Sciences. Iranian Journal of Nursing. 2022;35[137]:276-89. [persian]

٨ .Hashemi, A. Investigating the impact of organizational climate on organizational silence: A case study of Islamic Azad University ,Lamerd Branch. Educational Leadership Research. 2016;3[10]:23-51. [persian]

٩. Pazhoohan, Safari& Naderi,. valuating the predictability of organizational health by the eight dimensions of organizational climate; A case study: Kermanshah University of Medical Sciences. Journal of Management Strategies in the Health System [Ref ID: 11] / [Year and journal info missing for Ref ID 10]. 2023. [persian]

١٠. Abbas S, Hossein, D., Sajad, A.D., Golsa, Sh. The relationship between organizational climate and organizational citizenship behavior in the staff of Tehran University of Medical Sciences. 2016. [persian]

١١.Koohi, K,. Explaining the impact of social capital, psychological capital, organizational climate, and job tenure on job burnout: A case study of Tabriz University faculty members. Applied Sociology. 2020;31[2]:77-94. [persian]

١٢. Sarami, M & Elahi K& Ahmad, A, &, Fallah A., The impact of changes in the personality characteristics of top managers on organizational climate. Organizational Resource Management Research. 2021;11[۲:۱۱۳-۹۱.] [persian]

١٣. Penttinen M, Raitala L, Reunanen T, Kantola J, editors. The effects of leadership and management to organizational atmosphere and the impact to cash flow earnings: a study from SME-companies in Finland. International Conference on Applied Human Factors and Ergonomics; 2020: Springer.

١۴. Rosenzweig EQ, Harackiewicz JM, Hecht CA, Priniski SJ, Canning EA, Tibbetts Y, et al. College students' reasons for leaving biomedical fields: Disenchantment with biomedicine or attraction to other fields ?Journal of educational psychology. 2021;113[2]:351.

١۵. Mahboubi, T& Zare,H ,&, Karimi,B, , &, Nilouferi,A. Investigating the relationship between the variables of the eight dimensions of organizational climate with job stress and employee creativity. Cognitive Analytical Psychology. 2010;5[1]:17-30. [persian]

١۶ .Mehdizadeh,I,& Pour R., Siyadat, A. Phenomenology of organizational silence [Case Study: Farhangian University]. Public Administration. 2024;16[3]:661-95. [persian]

١٧ .Goleman D. Emotional intelligence: Why it can matter more than IQ: Bantam; 2005.

١٨ .Zarabi H, Khorasani, , Abasalt, , Zadeh R., Tehrani, M. nvestigating methods for creating interaction and improving student participation in the higher education learning process: A systematic review. New Approaches in Education. 2021;16[1]:77-96. [persian]

[Downloaded from edcbmj.ir on 2026-11-06]